

BUDUĆNOST SRPSKO-KOSOVSKIH ODNOSA: RUMUNSKA PERSPEKTIVA

Zvaničan stav Rumunije po ovom pitanju od početka je vrlo linearan: Rumunija podržava Briselski dijalog kao sredstvo rešavanja otvorenih pitanja između Kosova i Srbije. Ona ne priznaje nezavisnost Kosova osim ukoliko se ono ne postigne kao rezultat pregovora koji prihvata i Srbija. Rumunija podržava mandat NATO snaga na Kosovu koje sprovode Rezoluciju 1244 i koje nisu u konfliktu sa njenom politikom nepriznavanja. Kao država, Rumunija je deo misije KFOR-a. Na zvaničnoj veb-stranici rumunskog Ministarstva spoljnih poslova stoji da su zemlje Balkana i njihova EU integracija jedan od prioriteta naše spoljne politike. Isto važi i za prioritete našeg predsedavanja Unijom tokom 2019. godine. Ali po mom mišljenju postoje očigledne razlike između zvanične retorike i konkretnog angažmana Rumunije. Deluje da je Rumunija bila sklonija tome da pruži svoju podršku teritorijalnom integritetu Srbije i da sebe Beogradu predstavi kao poštenog posrednika, umesto da obrati pažnju na razvoj događaja na terenu. U poslednjih deset godina u Rumuniji nije organizovana nikakva podrobnija rasprava na političkom nivou o odnosima Srbije i Kosova, pa čak ni na širu temu Zapadnog Balkana. Čini se da rumunski političari imaju ograničen uvid u dešavanja na Balkanu (većina ih se još uvek bavi pričama o nasilnom raspadu Jugoslavije).¹

Desila su se, međutim, tri momenta u kojima je Rumunija zauzela poziciju koja se razlikovala od njenog tradicionalnog pristupa: 2012, kada je pokušala da blokira otvaranje pregovora Srbije o članstvu u EU pomoću etničke karte, pritiskajući Srbiju da najpre poboljša položaj Rumuna (Vlaha) koji žive u Srbiji; 2015, kada je bivši premijer Viktor Ponta uvideo potrebu da rumunski stav o Kosovu dovede u istu ravan sa našim transatlantskim partnerima, i 2018, kada je aktuelni predsednik Rumunije Klaus Joanis izjavio kako je spreman da posreduje u rešavanju pitanja između Srbije i Kosova.² Nedavno je i sadašnji ministar spoljnih poslova Teodor Meleškanku izjavio da Rumunija podržava težnje zemalja Zapadnog Balkana da se priključe Evropskoj uniji i NATO-u, ne ulazeći pritom u pojedinosti statusa pod kojim bi se Kosovo priključilo ovim organizacijama.

Iz javnih debata i medijskog prostora u Rumuniji isključeno je ne samo pitanje odnosa Srbije i Kosova, već i čitav prostor Zapadnog Balkana. Ukoliko se takve debate i organizuju, za to su uglavnom zaslužne određene strane institucije (kao što je bio Bezbednosni forum održan 2017. u Bukureštu) ili Delegacija EU u Rumuniji. Veoma je mali broj nevladinih organizacija koje su zainteresovane za događaje u zemljama Zapadnog Balkana. Ne postoje nikakvi akademski programi koji nude specijalizaciju na temama koje se bave regionom, dok istovremeno veoma mali broj akademika uopšte radi istraživanja ili piše na tu temu. Ti malobrojni izuzeci nisu dovoljni da bi se formirala kritična osnova koja bi mogla da doprinese intenzivnijem angažovanju Rumunije na pitanjima povezanim sa zemljama Zapadnog Balkana.

---

¹ Za više informacija pogledati Miruna Troncotă, "The association that dissociates" – narratives of local political resistance in Kosovo and the delayed implementation of the Brussels Agreement", *Southeast European and Black Sea Studies*, Volume 18, 2018 – Issue 2: External Governance of State-Building in Post-Conflict Kosovo, pp 219–238.

² <https://www.gazetaexpress.com/en/news/kosovo-turns-down-romania-s-offer-asks-bucharest-to-recognise-independence-173766/>

Scenario 1: Produžetak *statusa quo*

Ovaj scenario ne vodi ni do kakvog rešenja.

On je neodrživ i za dve neposredno uključene zemlje, i za širi region Zapadnog Balkana a i za samu Evropsku uniju. Taj scenario štetan je i za izgled Srbije i Kosova da uđu u EU jer se po njemu više ne bi ni razmatrala mogućnost postizanja sveobuhvatnog i pravno obavezujućeg sporazuma. Taj scenario bi sigurno ohrabrio Rumuniju da nastavi svoju donekle dvosmislenu politiku³ koja istovremeno odbacuje mogućnost priznanja Kosova i podržava evrointegracijska nastojanja svih zemalja Zapadnog Balkana.⁴ Evropska unija bi verovatno zadržala postojeći nivo angažovanja nastavljajući da vrši pritisak i na Kosovo i na Srbiju da produže s implementacijom sporazuma koji su već postignuti u okviru dijaloga. To bi možda dovelo do obostranih ustupaka koji bi bili od interesa za samu Uniju. Najevidentnija slabost ovog scenarija ogleda se u njegovom uticaju na obične građane, koji bi trpeli zbog nerešenih bilateralnih pitanja i činjenice da nisu implementirane odredbe Briselskog sporazuma.

Po mom mišljenju, u ovom scenariju bi „pravi pobednici” bila dva politička lidera Srbije i Kosova, jer se od njih u ovom slučaju ne bi očekivali nikakvi kompromisi. Obojica bi ostala unutar svojih „zona komfora”, ne bi izgubili podršku svojih glasača i mogli bi slobodno da nastave svoje etnonacionalističke igre koje, kako se pokazalo, uspešno blokiraju mnoštvo započetih reformi. Osim toga, tako bi mogli da nastave sa svojim strategijama svaljivanja krivice na drugu stranu po pitanju neuspešne implementacije 15 tačaka Briselskog sporazuma. Za Rumuniju bi produžetak ovakvog statusa bio sasvim neutralan i ne bi doneo nikakve promene po pitanju njenog načelnog stava. Ali ovde bih volela da pomenem i to da tenzije između rumunske vlade i predsedništva po pitanju odnosa Srbije i Kosova predstavljaju otvorenu pretnju, kao što su i pokazale brojne kontradiktornosti u vezi sa učešćem Rumunije na Samitu u Sofiji u maju 2018. godine.

Glavna pretnja ovog scenarija bila bi u tome što ova tema verovatno ne bi dobila međunarodnu pažnju zbog ostalih gorućih pitanja kao što su izbeglička kriza i unutrašnji problemi same Unije (uspon ekstremno desničarskih partija i sve jači glasovi određenih zemalja koje se protive proširenju Unije); ovde ne treba zaboraviti ni smanjeno učešće SAD-a na Balkanu i sve veći uticaj Rusije. Ovakav rasplet bi značio i konsolidaciju pozicije zemalja koje ne priznaju Kosovo (Rusije i Kine pre svega) u okviru Saveta bezbednosti, koje bi ojačale svoju pregovaračku poziciju i maksimalno osujetile položaj Evropske unije kao globalnog igrača. Na sve ove neizvesnosti treba dodati i Bregzit, jer buduća politika Velike Britanije prema regionu Zapadnog Balkana i dalje predstavlja nerešenu zagonetku. Mišljenja sam da će zbog Bregzita Velika Britanija smanjiti svoj angažman u vezi sa pitanjima

---

³ Više u Miruna Troncotă and Dragoș Ioniță, 2018, “Between Domestic Politics and International Law: Assessing Romania’s Non-recognition Policy of Kosovo’s Declaration of Independence” in Dušan Proroković (ed.), *Kosovo: sui generis or precedent in international relations*, Institute of International Politics and Economics, Belgrade, p. 231 https://www.diplomacy.bg.ac.rs/pdf/knjige/2018_Kosovo_Dusan_Prorokovic.pdf

⁴ Više u Miruna Troncotă, <https://futurelabeurope.eu/2018/08/06/euroad2sibiu-via-the-western-balkans/> and <https://futurelabeurope.eu/2018/08/09/romaniacs-first-presidency-of-the-council-of-the-eu-opportunities-and-challenges-ahead-of-sibiu/>

Zapadnog Balkana i time doprineti daljem statusu nerešenih problema između Srbije i Kosova.

Najveći rizik predstavlja povećana i produžena politička nestabilnost na Kosovu i u Srbiji zbog nerešenog odnosa, što dovodi do stalne unutrašnje političke krize i bezbednosnog rizika u čitavom regionu.

Scenario 2: Promena granica / razmena teritorija

Bez obzira na to koji termin koristimo – razmena teritorija, korekcija granica, prilagođavanje granica, razmena delova teritorije, miran oblik etničkog čišćenja ili podela Kosova – izgleda da je ovaj scenario proizveo najrazličitija mišljenja a da pritom nije ponudio odgovore na kritična pitanja u vezi sa njegovim tačnim značenjem i implementacijom. To već samo po sebi predstavlja ogroman izazov i prepreku u procesu rešavanja problema. Mislim da je ovaj scenario kontraproduktivan za obe strane i da bi na više načina i nivoa mogao da podigne tenzije: unutar Srbije i Kosova, u širem regionu ali bi, ako pogledamo najširu sliku, on mogao da utiče čak i na međuetničke odnose unutar same Rumunije. Umesto da se radi na izgradnji poverenja i na poboljšanju uslova života ljudi koji žive duž granica, ovaj scenario bi uvećao tenzije i doneo upravo suprotno od onoga što ljudi očekuju od krajnjeg rešenja problema.

Budući da nemamo zvanična razjašnjenja šta bi ovakav dogovor zapravo značio, u mojoj interpretaciji bi Preševska dolina (smeštena u južnoj Srbiji), u kojoj mahom živi albansko stanovništvo, bila pripojena Kosovu. Zauzvrat bi Srbija dobila mogućnost da ponovo uspostavi punu kontrolu nad delovima Kosova koje naseljavaju pretežno etnički Srbi, dakle nad regionom smeštenim severno od Ibra. Ali ovo rešenje bi u potpunosti anuliralo sve sporazume koji su dosad postignuti Briselskim dijalogom, u kom je fokus bio na integraciji Srba sa Severnog Kosova u kosovski pravni okvir. Da li to znači da je proteklih šest godina pregovora o pravima Srba na Kosovu zapravo protraćeno? Po mom mišljenju, Rumunija bi ovakav scenario mogla da prihvati samo ako bi ga podržale obe zemlje, a posebno Srbija.

Ovakvo rešenje samo po sebi predstavlja pretnju jer u narodu obe zemlje raste osećaj straha i frustracije, budući da se ne znaju nikakvi detalji ovakvog raspleta niti njegove moguće posledice. U svojim javnim nastupima, lideri se najčešće žale kako ih međunarodna zajednica pritiska da što pre dođu do konačnog dogovora, dok istovremeno zaboravljaju da ponude detalje koji se odnose na to kako će rešenje zaista izgledati i kakve će koristi ljudi od njega imati. Još uvek nije objašnjeno kako će biti rešeno pitanje priznanja (Da li će prosta razmena teritorije značiti da je Srbija priznala Kosovo sa novim granicama? Da li će za tom razmenom teritorije uslediti referendum za izmenu ustava Srbije?). Sveukupno gledano, ovaj scenario vidim kao najkontroverzniji i kao potez koji bi doneo najveće bezbednosne rizike za čitav region Zapadnog Balkana.

Jedina prednost ovog scenarija bilo bi okončanje *statusa quo*. Ukoliko bi dve zemlje oko njega samostalno postigle dogovor, ukoliko bi on bio efikasno primenjen i građani ga prihvatili, on bi mogao da doprinese poboljšanju odnosa Srbije i Kosova. Ali trenutno nema dokaza da bi se ovako nešto realno moglo očekivati. Rešavanje pitanja granica sigurno bi ubrzalo evropske integracijske procese za obe strane, čime bi se Kosovo približilo i članstvu

u Ujedinjenim nacijama. Ipak, mana ovog scenarija nalazi se u mnoštvu nepoznanica u vezi sa njegovom implementacijom i sveukupnom protivljenju izmeni postojećih granica ne samo od strane balkanskih zemalja nego i od onih okolnih. Sasvim je očigledno da ovo rešenje ima više protivnika nego pobornika, što je loš znak u pogledu njegovog uspeha. Čini se da je i civilno društvo na Kosovu izrazito zabrinuto zbog ove inicijative. U otvorenom pismu koje je potpisalo pedeset nevladinih organizacija i eksperata iz zemalja Zapadnog Balkana izneto je otvoreno protivljenje ovom rešenju, i njime su ujedno i EU i SAD pozvani da ne pristanu na bilo kakvu razmenu teritorija. S druge strane, ova inicijativa je podstakla i tvrdnu nacionalističku opoziciju da snažno odbaci ideju razmene teritorija. Obnovljeno delovanje ultranacionalista moglo bi da spreči svaku dalju saradnju i onemogući donošenje rešenja. Štaviše, još jedan veliki nedostatak jeste položaj velikog broja kosovskih Srba koji ne žive na Severu: kakva bi bila njihova reakcija i njihov status nakon eventualne „razmene teritorija“?

Osim toga, činjenica da se nemačka kancelarka Angela Merkel snažno protivi ovakvom pristupu predstavlja dodatnu veliku slabost predloženog scenarija. Ukoliko Nemačka ne podrži ovakvo rešenje, time se gubi veliki uticaj unutar EU. Ja bih dodala i to da trenutni međunarodni kontekst ne predstavlja baš najbolji okvir za ukidanje multietničkih zemalja u Evropi, jer bi takav potez mogao da osnaži druge separatističke pokrete.

Ovaj scenario predstavlja pretnju zbog svog izvesno negativnog uticaja na bezbednost u regionu, posebno u zemljama čije određene oblasti naseljavaju nacionalne manjine koje su u pomenutim oblastima zapravo većina. Najčešće se u tom kontekstu pominje primer Republike Srpske u Bosni i Hercegovini, u kojoj bi srpsko većinsko stanovništvo moglo da zatraži isti tretman. U svakom slučaju, ja smatram da se neuspešna integracija ne može rešiti etničkom homogenizacijom, kao što to možemo da vidimo na primerima etničkih Mađara koji žive u Slovačkoj, Katalonaca koji žive u Španiji ili kiparskih Turaka koji žive u Severnom Kipru. Ovde je relevantno pomenuti i to da su tri bivša međunarodna visoka predstavnika za BiH izrazila svoje strahove u pogledu negativnih posledica koje bi eventualna razmena teritorija između Srbije i Kosova mogla imati na BiH. Po mom mišljenju, postavljanjem granica duž etničkih linija uspostavlja se opasan presedan i za druge regione, što bi moglo pokrenuti lančanu reakciju u celoj Evropi, pa i šire. Sama ideja „etnički čistih teritorija“ vraća nas u 1923. godinu, na Sporazum iz Lozane kojim je omogućena razmena stanovništva između Grčke i Turske. Da li je to zaista sve što smo u stanju da smislimo nakon nekoliko talasa genocidnih pokolja na teritoriji Evrope? Ovaj pristup ujedno jača i radikalne „esencijalističke“ ideologije na koje se već sada oslanjaju pokreti krajnje desnice. On bi istovremeno i produbio antiizbeglička osećanja istih grupacija koje promovišu govor mržnje i nacionalističku homogenizaciju. Sudeći po svim dokazima i iskustvu koje imamo, teško je poverovati da bi razmena teritorije i naknadna idealizovana perspektiva pomirenja i saradnje između Srbije i Kosova kao dve EU članice dovela do toga da ove dve zemlje „srećno žive do kraja života“.

Ovde ćemo se malo pozabaviti i potencijalnim posledicama na međuetničke odnose u Rumuniji i njenu bezbednosnu politiku. Mislim da bi trebalo da se zapitamo da li bi ova razmena teritorija mogla da utiče na Rumuniju i njene unutrašnje probleme sa mađarskom manjinom? Svakako da ne bi, budući da ova manjina nema nikakvu zakonsku osnovu da traži razmenu teritorija sa susednom Mađarskom, ni po nacionalnom zakonu ni po zakonima EU. Međutim, obeležavanje stogodišnjice savremene rumunske države izazvalo je oštru

revizionističku retoriku mađarskih zvaničnika, koji su u više navrata ponovili kako oni ne vide nikakav razlog za slavlje,⁵ dok istovremeno neki mađarski istoričari otvoreno osporavaju Trijanonski sporazum, odnosno postojeće granice između Rumunije i Mađarske, nazivajući sporazum „istorijskom greškom”. Ovde je važno razjasniti određene strahove koji u Rumuniji postoje a koji se tiču mogućeg secesionističkog pokreta u tzv. Zemlji Sekelja na istoku Transilvanije. U ovoj oblasti etnički Mađari čine većinu. Zakonski okvir Rumuniji ne dopušta mogućnost međunarodnog priznanja secesije na osnovu kolektivnih prava, osim ako nju ne prati saglasnost suverene države koja gubi teritoriju. Ovo je način na koji rumunski zvaničnici generalno tumače ustavne odredbe (ali ovakvo tumačenje nikada nismo čuli od političkih predstavnika u Bukureštu u vezi sa mađarskom manjinom u Rumuniji). I zaista, mađarsko „pitanje” bi s vremena na vreme ponovo otvarali određeni predstavnici mađarske manjine, ali to ni na koji način ne utiče na čvrstu poziciju koju Rumunija ima prema pitanju Kosova. Rumunske vlasti ne vide nikakvu analogiju između potencijalnog mađarskog separatizma i situacije na Kosovu.

Ovo rešenje bi negativno uticalo na sve buduće međunarodne napore za smirivanje multietničkih konflikata. Ukoliko bi ono bilo prihvaćeno, to bi i zvanično značilo da međunarodna zajednica nije uspela da izgradi održivi sistem multietničke vlasti (što je bio glavni cilj Ahtisarijevog plana), sistem koji štiti manjine i podstiče nekadašnje zaraćene strane na mirnu koegzistenciju. U tom smislu smatram vrlo značajnim reči nekadašnjeg visokog predstavnika za Bosnu Pedija Ešdauna: „Dugotrajan mir može da zavlada tek kada naučimo da živimo u multietničkim zajednicama, umesto što ponovo iscertavamo granice kako bismo oformili monoetničke sredine. Nijedna nas druga politika neće brže vratiti u podele i konflikte na Balkanu od ove koju 'pojedinci očigledno danas podržavaju’”.⁶

Hipotetička razmena teritorija bi teško mogla da predstavlja konačan rasplet odnosa Beograda i Prištine i ne bi mogla da reši sve postojeće probleme. Mišljenja sam da bi ovaj proces zahtevao dalju podršku, jer ponovno iscertavanje granica nikada ne donosi rešenje samo po sebi. Kako bi se ono uopšte sprovelo? Kakva bi bila pozicija Srba koji žive na Kosovu? Kakvo bi bilo rešenje za imovinu srpske crkve na Kosovu? Kako bi se zaštitilo versko i kulturno nasleđe koje bi bilo izloženo stalnoj pretnji etnički motivisane osvete? Osnova Ahtisarijevog plana bila je zaštita prava svih nealbanskih zajednica, uključujući i prava etničkih Srba, i stvaranje sistema kosovske multietničke vlasti u kom bi se sve manjine osećale bezbedno. Scenario razmene teritorija bi i zvanično proglasio ovaj pokušaj neuspehim, čime bi osporio i jednu od osnovnih vrednosti Evropske unije – jedinstvo u različitosti. Kosovski Srbi danas su neporeciv deo kosovske stvarnosti, i oni moraju biti uvereni u to da njihovo kontinuirano prisustvo na Kosovu ne samo da nije ugroženo, nego ga danas više niko ne dovodi u pitanje. Pre nego što se otvore „zatvorena vrata” ciničnih diplomatskih pregovora, obični građani obe zemlje bi morali da shvate šta bi takva razmena teritorija značila i kako bi ona poboljšala njihov svakodnevni život. Osim toga, ako se uzme u obzir često naglašavan značaj Briselskog dijaloga u poboljšanju sveukupne međuetničke situacije na Kosovu, scenario razmene teritorija bi se ispostavio kao štetan upravo za

⁵ <https://www.stiripesurse.ro/hungary-s-pm-orban-says-union-centennial-no-festive-moment-for-romania-s-hungarians-1280267.html>

⁶ <http://www.bbc.com/newsworld-europe-45423835>

navedene ciljeve tog samog procesa. S tim u vezi još jednom ističem potencijalno negativni uticaj koji bi ovaj scenario imao na bezbednost čitavog regiona Jugoistočne Evrope.

Scenario 3: Normalizacija bez teritorijalnih implikacija

Za Rumuniju bi najprivlačnije rešenje postojećeg problema bila puna normalizacija odnosa Srbije i Kosova u okviru Briselskog dijaloga, koji bi bio okončan pravno obavezujućim sporazumom i koji ne bi podrazumevao nikakvu razmenu teritorija. Mišljenja sam da takvo rešenje donosi veću stabilnost i bezbednost čitavog regiona.

Pre svega bi trebalo razmotriti razloge zbog kojih bi EU trebalo da ostane glavni akter u ovom procesu. Od samog početka, normalizacija je predstavljana kao neizbežan prvi korak na putu koji će dve sukobljene strane dovesti do članstva u EU. U februaru 2008. Evropska unija nije priznala Kosovo iz prostog razloga što je takvo priznanje u nadležnosti pojedinačnih zemalja članica. Međutim, Unija je dala izjavu u kojoj je pojasnila da Kosovo predstavlja jedinstven slučaj (*sui generis*) i da ne može uspostaviti presedan. Dakle, prema toj izjavi, Kosovo ne može biti primer na koji bi drugi secesionistički i/ili separatistički pokreti mogli da se pozivaju. Godine 2017. EU je dosledno ostala pri svom stavu i na katalonskom primeru. Po mom mišljenju, EU mora da zadrži ovu poziciju kako bi uverila zemlje koje nisu priznale nezavisnost da EU neće dopustiti nikakve zloupotrebe „kosovskog presedana”. U tom smislu, okončanje pregovora u okviru u kom su i započeti 2011. godine uz posredovanje Ketrin Ešton predstavlja najbolje garancije.

Drugo, osim što nudi rešenja za najvažnije zahteve dve strane (poboljšanje položaja srpske zajednice na Kosovu kroz osnivanje Zajednice srpskih opština i mogućnost kosovskog članstva u UN), ovaj scenario bi podrazumevao i međusobnu saglasnost u pogledu rešavanja problema koji su podjednako važni i za njihove bilateralne odnose, i za članstvo u EU: energija, telekomunikacije, saobraćaj i sl. To je u saglasnosti i sa izjavom⁷ evropskog komesara Hana da „sporazum mora biti u isključivom vlasništvu Srbije i Kosova” i da je „papir [sporazuma] trenutno sasvim prazan”, to jest da EU „nema nikakva unapred pripremljena rešenja”. „Sve zavisi od Beograda i Prištine.” Komentarišući pitanje „priznanja”, on je rekao da „postoji niz načina na koje bi se to pitanje moglo razmatrati”, te je zaključio kako je „isuviše rano da bi se razgovaralo o jednom konkretnom načinu”. Ovo predstavlja potvrdu neutralne pozicije Evropske unije. Budući da pet njenih članica nije priznalo Kosovo, EU ne može direktno da zahteva od treće strane (to jest od Srbije) da to uradi. Stoga sve zavisi od dve zemlje a prvi korak treba da načini Srbija.

Strategija proširenja Evropske unije iz 2018. predstavlja put Srbije ka EU. Omražena reč „priznanje” se u ovom dokumentu naravno nigde ne pominje, ali terminologija koja je upotrebljena umesto nje nije mogla biti jasnija: normalizacija mora biti „efikasna”, „sveobuhvatna” i iza nje mora stajati „pravno obavezujući sporazum”. Ovde bih želela da napravim jasnu razliku između specifičnih termina kao što su „razgovori o članstvu”, „proces pristupanja/put ka integraciji EU” i ostalih sinonima kao što su „približavanje” ili „napredovanje” koji se odnose na mnogo širi proces i ne podrazumevaju automatski i samo članstvo. Ova distinkcija jasno je vidljiva kada Evropska unija govori o izgledima Srbije i

---

⁷ Otvorena konferencija za štampu održana u Beogradu 08. februara 2018.

kada govori o izgledima Kosova. I zaista, put ka članstvu u EU ne podrazumeva i ne zahteva priznavanje Kosova; ali samo članstvo u Uniji to traži. U svetlu ranijih iskustava (pre svega mislim na kiparski problem), EU je odlučna u svom stavu da ne prihvata nove članove koje imaju nerešena pitanja granica. Stoga se srpsko priznanje Kosova pre njenog pristupanja Uniji podrazumeva u svim razgovorima o članstvu. Osim toga, normalizacija odnosa između dve države razlikuje se od normalizacije odnosa jedne države i njene bivše pokrajine čija se državnost osporava. Sa tog stanovišta trebalo bi primetiti da su visoki zvaničnici Unije na samom početku Dijaloga (npr. odmah posle savetodavnog mišljenja Međunarodnog suda pravde) više puta izjavili kako je cilj Dijaloga da pomogne Srbiji da prihvati novu realnost. Ali mislim da je s vremenom postalo jasno da EU neće dozvoliti zemljama Balkana članstvo u Uniji dok se pre toga ne reše sva sporna pitanja granica.

Osim toga, zakonska procedura proširenja Unije predviđa da sporazum o pristupanju novih članica moraju ratifikovati sve postojeće zemlje-članice EU. Od 27 zemalja koje su članice EU (ne računajući Veliku Britaniju), 22 zemlje su priznale Kosovo. Da li se onda realno može očekivati da će ove 22 zemlje-članice ratifikovati sporazum sa zemljom koja u deo svoje teritorije računa i oblast koju su one ranije već priznale kao nezavisnu državu? Ne. Stoga ni u zakonskom smislu nije realno da bi Srbija mogla da zaobiđe prepreku kosovskog priznanja time što će iz svog ustava prosto izbaciti odredbu da su „Kosovo i Metohija integralni deo Srbije”. Umesto toga biće zahtevano eksplicitno priznanje. Kao što je Moskopulos s pravom izjavio: „U Ujedinjenim nacijama Srbija i Kosovo mogu da koegzistiraju i bez uzajamnog priznanja (kao što je bio slučaj sa dve Nemačke tokom Hladnog rata); u Evropskoj uniji, sa njenim sadašnjim pravnim i institucionalnim uređenjem, one ne mogu koegzistirati bez uzajamnog priznanja”.⁸ Stoga se može reći da je formulacija „rešavanje pitanja granica” običan diplomatski eufemizam kojim se od Srbije traži da eksplicitno prizna kosovsku državnost. Ovo je podjednako jasno i srpskim političarima koliko i ostalim stručnjacima. Za srpske političare koji su trenutno na vlasti veliki izazov predstavlja način na koji će ovaj eufemizam upakovati u nešto što šira javnost neće momentalno doživeti kao „priznanje”. Smatram da je otvaranje međunarodnog dijaloga na Kosovu od strane predsednika Vučića 2017. godine potvrda činjenice da je i pored unutrašnjeg neslaganja Srbija dovoljno sazrela da preduzme taj korak. Ostaje nejasno da li će političari uspeti da „prodaju” takav sporazum domaćoj javnosti.

Što se tiče pet zemalja-članica koje nisu priznale Kosovo, one su se u kontinuitetu pridržavale pozicije EU da sve zemlje Zapadnog Balkana (uključujući i Kosovo) imaju evropsku budućnost i da se očekuje da se i one pridruže Uniji kada ispune sve kriterijume za članstvo. Stoga, u slučaju da Srbija prizna Kosovo, nijedna od njih ne bi imala problem da ratifikuje sporazum sa članstvom Srbije u Uniji (Kosovo je sasvim drugo pitanje).

Što se Rumunije tiče, smatram da se od nje očekuje da prizna Kosovo. U tom pogledu rumunski političari vodili bi se ključnom porukom evropske strategije proširenja koja se odnosi na Srbiju i Kosovo a koja kaže: „Bez efikasne i sveobuhvatne normalizacije odnosa Beograda i Prištine kroz dijalog i posredovanje Unije ne može biti postignuta trajna stabilnost u regionu. Hitno je potrebno doneti sveobuhvatan, pravno obavezujući sporazum o

⁸ https://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2018/03/89_2018_-WORKING-PAPER- Dimitris-A.-Moschopoulos.pdf p 10

normalizaciji koji će biti od ključne važnosti na evropskim putevima Srbije i Kosova”. Ovaj pažljivo sročeni pasus sumira trenutnu situaciju u kojoj se Srbija i Kosovo nalaze, kako u pogledu međusobnih odnosa tako i u odnosu prema Uniji. Ja smatram da on ujedno potvrđuje i izvodljivost trećeg scenarija. Ukoliko Rumunija istinski podržava evropske integracije čitavog regiona, mišljenja sam da je razumno očekivati da ona podrži samo obostrano prihvaćene uslove sporazuma između Srbije i Kosova, te da u tom scenariju prizna Kosovo nakon što ga prethodno prizna i Srbija. Međutim, u narednim mesecima i u svetlu predstojećih predsedničkih izbora na jesen 2019, od Rumunije ne treba očekivati (osim u slučaju intenzivnog pritiska EU i SAD) da otvori širu političku debatu o promeni zvaničnog državnog stava u pogledu kosovske nezavisnosti, ali prostor za takvu mogućnost postoji ukoliko u međuvremenu dve zemlje postignu obostrano prihvatljiv dogovor.

Dr Miruna Butnaru-Troncotă

Predavač na Katedri za međunarodne odnose i evropske studije Nacionalnog univerziteta političkih nauka i javne administracije (SNSPA) u Bukureštu